

Epistemologia „politică” vs. epistemologia socială, orientată de interese

{ Dr. Henrieta Șerban, DLMFS

- ⌘ Știința este produsul comunităților științifice sau comunitățile științifice sunt produs al „științei normale” ?
- ⌘ Există știință sau cunoaștere științifică?
- ⌘ Știința ar fi mai degrabă practica științifică, iar cunoașterea mai degrabă rezultatul, sau rezultatele acestei practici.
- ⌘ Putem să spunem că avem în comunitatea științifică singurul public și judecător al activității științifice?
- ⌘ *Epistemologia este socială* în sensul importanței valorilor și intereselor de cunoaștere...
- ⌘ *Epistemologia este politică*, într-un sens asociat *politicului*, de ordonare, structurare , ierarhizare , validare și gestionare ...

Epistemologie și comunitate științifică

Henrieta Șerban, *Știința ca activitate vs. știința ca rezultat* în *Studii de Epistemologie și teoria valorilor*, 2017 & Thomas Kuhn, *Structura revoluțiilor științifice*, 1962 (1999)

Friday, December 6, 2019

- ⌘ Predomină o imagine vetustă și inadecvată despre ceea ce am putea numi istoria științei
- ⌘ cu influență asupra „imaginii științei”
- ⌘ **Discuția despre epistemologia „politică” și socială abordează statutul științei în societate**

Totodată, Jürgen Habermas propune corelația dintre raționalitatea științifică și interesele călăuzitoare în cunoaștere

în “Knowledge and human interests: a general perspective,” in Knowledge and Human Interests trans. by Jeremy J. Shapiro, Boston, Beacon Press, 1971.

Whiggish knowledge

3

Conceptul „Whiggish knowledge” îi aparține lui Paul Hoyningen-Huene

Friday, December 6, 2019

- ⌘ asocierea unui rol de îmbunătățire a științei curente, istoriei științei;
- ⌘ căutarea originilor științei contemporane în trecut
- ⌘ evidențierea “indivizilor de geniu” ;
- ⌘ tendința de a descrie epoci istorice ca bătălii între bine și rău;
- ⌘ privilegierea rolului unor experimente cheie în controversele științifice

Matricea refuzată

- ⌘ desemnarea de învinși în controversele științifice
- ⌘ evaluarea teoriilor istorice în termeni de corectitudine și incorectitudine
- ⌘ redactarea istoriei descoperirilor științifice prin momente „Evrika!”
- ⌘ • ideea că dezvoltarea științei ar fi cumulativă
- ⌘ singularitatea Revoluției Științifice;
- ⌘ discontinuitatea introdusă de Revoluția Științifică;
- ⌘ Revoluția Științifică ar fi generat emergența Metodei Științifice .

Matricea refuzată (cont.)

- ⌘ De fapt, așa cum arată Kuhn, utilă și științifică este doar istoriografia care reușește să „redea integritatea istorică a științei în epoca sa”.
- ⌘ **Observație: Această matrice (refuzată) evidențiază în mod remarcabil faptul că raportarea istoricistă dominantă și cea comună (nespecializată) la știință este într-o mare măsură *politică* sau *de tip politic*.**
- ⌘ Vezi și Henrieta Anișoara Șerban, *What Is the Value of Philosophy of Science for History of Science?*, „Cercetări filosofico-psihologice”, an X, nr. 1, 2018, p. 59-70; Henrieta Anișoara Șerban, *Sporul în cunoașterea științifică – o cronică a eforturilor și rezultatelor? [Increment in the Scientific Knowledge – A Chronicle of Efforts and Results?]*, „Noema”, vol. XVII, 2018, p. 101-110.

Valoarea filosofiei științei ca filosofie socio-politică și managerială a cunoașterii

- ⌘ Conferințele londoneze, Institutul Regal de Filosofie
- ⌘ *Julian Baggini, How Do We Know? The Social Dimension of Knowledge*
- ⌘ Considerăm cunoașterea ceva individual și situate în mințile noastre. Dar cunoașterea pe care o avem depinde de expertiza și relatarea, mărturia, rezultatele, publicațiile altor oameni. Mai mult, ceea ce știm depinde de ceea ce societatea face posibil ca noi să știm/publicul să știe, fie în mod formal, fie informal, prin norme și practice sociale care elimină sau minimizează eco-ul unor idei și privilegiază alte idei. Julian Baggini este un filosof britanic contemporan, care a publicat cărți pe teme de ateism, secularism și natura identității naționale. Recente: *How The World Thinks: A Global History Of Philosophy*, Granta, 2018; *Short History of Truth*, 2017; *The Ego Trick: What Does It Mean To Be You?*, 2011.
- ⌘ *Alvin I. Goldman, How Can We Decide Who the Experts Are? Or Can We?*

Fenomenul conferințelor științifice

- ⌘ Fenomenul conferințelor publice din societățile dezvoltate, prezent și în România,
- ⌘ pe de o parte, construiește un anumit public cu interese disciplinare, multi-, trans- și interdisciplinare și,
- ⌘ pe de altă parte, dovedește existența unui public interesat de cunoaștere, nu neapărat foarte numeros, dar mai larg decât o comunitate științifică, compozită, compusă din comunitățile științifice, specializate.

Concluzie de etapă

- ⌘ Știința operează cu norme, convenții, reguli, proceduri, cutume, obiceiuri etc. și ar putea avea chiar și o „constituție”.
- ⌘ Studiind lucrarea lui Popper *Logica descoperirii științifice* I. Jarvis decelează o „proto-constituție a științei”, după cum urmează:
- ⌘ Art. 1, călăuzitor - Regulile de procedură științifică trebuie să fie concepute astfel încât să nu protejeze nici un enunț științific împotriva falsificării.
- ⌘ Art. 2 - Jocul științific este, în principiu, fără sfârșit. Cel care decide într-o zi că enunțurile științifice nu solicită niciun test suplimentar și că pot fi considerate ca în cele din urmă verificate, se retrage din joc.
- ⌘ Art. 3 - După ce o ipoteză a fost propusă și testată, iar metoda ei a fost dovedită funcțională, utilă etc., nu poate fi anulată fără „un motiv bun” ș.a.m.d.

„Republica științei”

- ⌘ P. Winch cf. Georg Simmel - Degenerarea unei diferențe de convingeri în ură și luptă are loc numai atunci când au existat asemănări esențiale și originale între părți.
- ⌘ „Respectul (din punct de vedere sociologic, foarte semnificativ) este de obicei absent în cazul în care ostilitatea a apărut pe baza solidarității anterioare.
- ⌘ Și în cazul în care continuă să existe suficiente similitudini pentru a face confuzii și contururi neclare, punctele de diferență au nevoie de un accent care nu este justificat de problemă, ci doar de pericolul de confuzie.
- ⌘ Legile sociologice care se pot discerne nu se vor aplica desigur în situații studiate de științele exacte, dar acest lucru nu le face „mai puțin legi”. ...vor verifica în ceea ce au în comun fenomenele sociologice, ale teoriei politice, ale economiei și economiei politice etc. – *socialitatea*.

Științele sociale ca resurse timpurii pentru epistemologia socială?

- & - Demersul comunicațional dezvoltă relații și structuri de putere; &
- & - Relațiile și structurile de putere „formatează” în mod evident comunicarea socio-politică și, mai subtil, orice comunicare cu miză epistemică. A stabili „cum stau lucrurile” este un act politic, de putere în aceeași măsură în care e și epistemic și presupune „a institui relații de comunicare, cunoaștere și putere”. V. și M. Foucault, *Cuvintele și lucrurile*, 1966

TRINOMUL CUNOAȘTERE-PUTERE-COMUNICARE

- ⌘ O gamă largă de abordări în studiile sociale și culturale ale științei sunt îndatorate „constructivismului social”.
- ⌘ Dominanta: elementele demonstrative nu trebuie să fie privilegiate în detrimentul altor factori relevanți pentru cauzalitate.
- ⌘ Abordările macro-analitice (Strong Program) în sociologia cunoașterii tratează relațiile sociale ca o variabilă externă, independentă ...
- ⌘ Analizele micro- evidențiază separarea implicită a contextului social și a practicii științifice și se concentrează pe relațiile sociale din cadrul programelor de cercetare științifică și al comunităților și pe cele care leagă *comunitățile producătoare de cercetare...*

Constructivismul social

- ⌘ Se discută acum și despre *masculinitatea profesiei științifice*
- ⌘ Evelyn Keller (1985) a propus un model psiho-dinamic pentru cunoaștere și obiectivitate: există un anumit *profil psihologic*, facilitat de tipare tipice de *dezvoltare psihologică masculină a cunoașterii asociat cu definirea obiectivității și cu dominația conceptuală a obiectivității*.

Gender bias

⌘ În consecință, teoriile științifice acceptate într-un context marcat de diviziunile puterii, cum ar fi genul, vor reflecta interesele celor de la putere. & Perspectivetele teoretice alternative vor proveni de la comunități excluse sistematic de la putere. (Rose 1983; Haraway 1978).

Gender bias: obiectivitate, control, cunoaștere

⌘ Elizabeth Potter (2001) adaptează teoria de relaționare în rețea de la Mary Hesse care modelează inferența științifică pentru a analiza aspecte ale relaționărilor socio-politice și impactul asupra cunoașterii fizicii în secolul al XVII-lea. Helen Longino (1990) dezvoltă un empirism contextual pentru a analiza cercetările în evoluția umană și în neuroendocrinologie.

Modele alternative în cunoaștere

- ⌘ Organizarea socială a comunității științifice are o influență asupra cunoștințelor produse de acea comunitate.
- ⌘ Dar care caracteristici ale organizației sociale sunt considerate relevante și cum influențează teoriile și modelele acceptate de o anumită comunitate?
- ⌘ Relațiile de gen focalizate de feministe nu au fost recunoscute de sociologii care urmăresc programe de cercetare macro- sau microsociologice.
- ⌘ Epistemologia feministă și oamenii de știință feminiști generează demersuri diferite eventual teorii alternative - preocupările filosofice privind adevărul și justificarea nu sunt doar instrumente legitime, ci și utile în avansarea obiectivelor feministe transformatoare pentru științe.

Organizarea comunității științifice – impact epistemic

16

Anderson 2004, Haraway 1988, Harding 1993, Keller 1985, Longino 1990, Nelson 1990 etc.

Friday, December 6, 2019

- ⌘ Discutăm despre *cunoaștere* ca despre un “eveniment” epistemologic, ca realitate, ca activitate și rezultat, desfășurate în societate, în circumstanțe specifice și *nu* într-un vacuum socio-politic.
- ⌘ Deși fundamentele teoretice ale discuției sunt furnizate de Francis Remedios, Steve Fuller, Thomas Kuhn, Paul Roth, L. Wittgenstein, Laudan, Lakatos, Bloor, Barnes, Kitcher, problema centrală pentru discuția noastră este descrisă concis de Alvin Goldman: Contrazice socialitatea epistemologiei criteriile canonice ale epistemologiei, cum ar fi normativitatea (în sensul distincției dintre corect și incorect) și preocuparea pentru adevăr?
- ⌘ Fr. Remedios: „unii dintre filosofi naturaliști ai științei susțin că metodele științifice sunt mijloace pentru atingerea țelurilor sociale.”

Epistemologia socială orientată de interese

- ⌘ Epistemologia politică reprezintă o analiză a adecvării mijloacelor la scopuri în demersurile epistemologice. Este vorba despre un tip de instrumentalism.
- ⌘ Epistemologia socială evidențiază și analizează influențele contextualității, a atașamentelor față de concepții distincte, a intereselor și finalităților urmărite asupra cunoașterii. Este vorba despre constructivism.

Noi formulări definitorii

- ⌘ *Raționalitatea științifică se află scufundată în și emerge din contextele sociale în care activează oamenii de știință. Este ceea ce considerăm, împreună cu Francis Remedios, Steve Fuller și Thomas Kuhn. În acest sens am discutat în lucrarea în care comparăm epistemologia socială la Thomas Kuhn și Steve Fuller. Ambii discută epistemologia ca produs particular, științific, al unei comunități specializate înscrise într-o societate mai largă care*
- ⌘ *1. îi reglementează financiar, logistic și relațional activitatea într-un context a. strict instituțional, b. inter-instituțional și c. socio-politic guvernat democratic, ori dictatorial și*
- ⌘ *2.a. preia produsele într-o ordine socio-politică a utilizării ce poate fi ecologistă sau poluantă, militară sau pacifistă, cosmică ori terestră, elitistă ori democratică în care intervin decizii sociale și politice și 2b. într-o ordine epistemologico-istorică a științei în care intervin decizii epistemice, editoriale și politice, mai ales și destul de non-epistemic, în cazul societăților totalitare.*

Raționalitatea politică – imersiune în și emergență din socio-politic

Henrieta A. Șerban, „Elemente de epistemologie socială la Thomas Kuhn și Steve Fuller”, sesiunea de primăvară CRIFST-DLMFS, *Ritmuri în știință și societate*, 23 aprilie 2015; <http://noema.crifst.ro/index.php/ro/evenimente?id=88>

“Conceptul de epistemologie socială la Th. Kuhn și Steve Fuller”, în *Studii de epistemologie și teoria valorilor*, coord. M.A. Drăghici, G. Nagâț, București, Ed. Academiei, 2015.

Friday, December 6, 2019

- ⌘ Programul Tare se ocupă de sociologia cunoașterii științifice evidențiind aspecte ce țin de producerea cunoașterii științifice (ce teme și ce direcții devin prioritare) precum și aspecte ce țin de promovarea și valorificarea selectivă sau cel puțin diferențiată a produselor cunoașterii.
- ⌘ În selecție acționează criterii științifice, dar și criterii socio-politice.
- ⌘ Oponentul teoretic principal al Programului „Tare” Strong Program este *filosofia raționalistă a științei*, reprezentată de Larry Laudan și Ernan McMullin. Aceștia arată că explicația rațională dă seama de succesul științific, în timp ce explicația socială clarifică eșecul științific.

Strong Program vs. teoria raționalistă a științei

- ⌘ În contextul raportării tradiționale la epistemologie și , implicit, la statutul științei, dorim să menținem o imagine „idilică” a unei piețe libere a ideilor în care singura „mână invizibilă” este aceea a relevanței și competiției științifice.
- ⌘ În fapt, într-o oarecare măsură ierarhiile științifice, sociale și instituționale ale comunității științifice se combină în „vectori organizatori” ai produselor cunoașterii și astfel, aceste ierarhii se regăsesc întrucâtva în clasificări ierarhice ale „produselor” cunoașterii și ale ecourilor acestor „produse”.
- ⌘ Spre exemplu, efectul de halou al unui studiu de succes se manifestă în interesul crescut față de acel autor și față de instituția sa.

„Piața liberă” a ideilor științifice

- ⌘ Fuller (1993a), în interpretarea lui Francis Remedios, remarcă faptul că Bloor se află în compania unor naturaliști mai cunoscuți, cum ar fi Richard Rorty și Paul Churchland.
- ⌘ Bloor aderă la strategia B care pune problema raportului între *exterioritate* și *interioritate în cunoaștere*: Cum ieșim din mințile noastre individuale pentru a intra într-o realitate comună?
- ⌘ Fuller observă că Bloor împărtășește cu Rorty și Churchland ideea că filosofia, utilizând fie strategia A (epistemologia naturalistă – n. ns.), fie strategia B (epistemologia socială – n. ns.), își pierde atât superioritatea, cât și relația sa distinctivă cu științele speciale (exacte – n. ns.).
- ⌘ Fuller pretinde că Rorty și Churchland susțin că a face epistemologie naturalistă presupune pur și simplu a înlocui teoriile filosofice ale cunoașterii cu unele psiho-fizice, cu o bază științifică. Nu există un „rest” distinct filosofic al procesului, deoarece filosofia nu este decât *protoștiință*., afirmă Fuller (...) Pentru noi, filosofia e și *postștiință* și revenim la un statut aparte, dacă nu e privilegiat.

Raportul între exterioritate și interioritate în cunoaștere

- ⌘ Cunoașterea nu se reduce la practicile epistemice, ci include condițiile concrete de desfășurare a practicilor epistemice;
- ⌘ Fuller : „există un aspect privind practicile epistemice ale unei societăți care poate eluda membrii societății”: vorbim despre adecvare, contexte, conjuncturi și despre o „emancipare” relativă de universalism, raționalism, logică, adevăr și cauzalitate. Nici contingenta, nici șansa și nici determinarea socio-istorică nu pot avea un efect explicativ determinant (anti-Bloor) ;
- ⌘ Cf. Bloor, naturalismul și socialitatea nu se pot situa într-o relație de dihotomie perfectă ...nu există cunoaștere în afara unui subiect cunoscător fie acesta „producător” sau „consumator” de cunoaștere;
- ⌘ Deci nu putem vorbi de un naturalism perfect al demersului epistemic - failibilism. Dar nu putem vorbi nici despre o socialitate totală a procesului epistemic (Fuller) principiile care guvernează o societate nu trebuie cu necesitate să coincidă cu interpretarea agenților privind aceste principii;

23 CONCLUZII Fr. Remedios, și cu perspectiva Henrietei Șerban

- ⌘ În opinia noastră aceste principii pot sau nu să exprime legități, un anume universalism, să aibă un caracter obiectiv sau pot fi impuse, în cazuri extreme, și politic.
- ⌘ Universalismul este prezent fie ca „urmare”, fie ca reper în toate enunțurile științifice;;
- ⌘ Filosofia este prezentă în același mod fie ca „urmare”, fie ca reper în toate enunțurile științifice, neputând fi considerată doar protoștiință, tot așa cum modelarea se continuă în metodologie, logistică experimentală și interpretare a rezultatelor. Astfel, ne nuanțăm poziția anterioară după care filosofia este protoștiință și postștiință, afirmând că putem vorbi despre o „infuzie” filosofică a demersului științific.

Concluzii

- ⌘ *Perspectiva hegemonică astăzi: O explicație raționalistă arată că factorii cognitivi explică succesul în știință și factorii non-cognitivi explică teorii științifice lipsite de succes sau eșuate (Lakatos 1971; Laudan 1977). Nu o susținem.*
- ⌘ Discuția are câteva dimensiuni principale:
- ⌘ 1. Rolul raportului argumente vs. practică socială în demersul epistemic
- ⌘ 2. Rolul atașamentelor și intereselor în cunoașterea științifică
- ⌘ 3. Rolul creativ vs. distorsionant ori opresiv al genului, clasei sociale etc. în cunoașterea științifică
- ⌘ 4. Raportarea dintre factorii epistemici și factorii non-epistemici (socio-politici, interesele de variate naturi etc.) din perspectiva relevanței acestora, în cunoașterea științifică.

Concluzii

- ⌘ În discuție sunt: 1.. „antecedenta raționalității științifice;” (McMullin) și 2.. legitimitatea științei ;
- ⌘ 3. *Totuși, activitatea științifică este un tip de „producție”. Producția de cunoaștere este astăzi atât de mare încât este în pragul nesustenabilității. Managementul producției de cunoaștere este a. sub anumite aspecte individual, b. sub altele ,paradigmatic, etic, socio-instituțional și politic.*
- ⌘ 4. Știința ca practică epistemică dominantă este sau nu susținută socio-politic și atunci vorbim și despre dominație și control (mai subtile, mai eficiente și mai nuanțate în regimurile democratice față de cele totalitare).
- ⌘ 5. Proiectul educațional de țară – caracter socio-politic și epistemic
- ⌘ 6. Interesul național și proiectul de țară; programe și proiecte regionale naționale și UE
- ⌘ 7. Importanța finanțării – o finanțare eficientă și *coerentă* d.p.d.v. politic și bine informată d.p.d.v. științific.

Concluzii